

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-85>

УДК 336.71

ESG-СТРАТЕГІЯ ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В БАНКАХ

ESG-STRATEGY AS A BASIS FOR SUSTAINABILITY RISK MANAGEMENT IN BANKS

Вовченко Оксана Сергіївнакандидат економічних наук,
Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8065-0529>**Vovchenko Oksana**

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

Стаття присвячена актуальним питанням визначення напрямів впровадження ESG-стратегії в бізнес-моделі комерційних банків з урахуванням екологічних, соціальних та управлінських ризиків, поглиблених сучасними кризовими явищами. Основними результатами дослідження є: обґрунтування необхідності врахування ESG-ризиків в системі ризик-менеджменту банків, впорядкування підходів до систематизації методологій та інструментів, які дозволяють оцінити поточний та майбутній вплив ESG-факторів на сталий розвиток банків, оцінка сталості українських банків на основі Індексу ESG прозорості та етапізація процесу впровадження ESG-стратегій в бізнес-моделі банків з урахуванням актуальних аспектів управління ESG-ризиками.

Ключові слова: ESG-ризики, ESG-стратегія, сталий розвиток, соціально відповідальне управління, бізнес-модель.

The article is devoted to the topical issues of determining the directions of implementation of the ESG-strategy in the business model of commercial banks, taking into account environmental, social and managerial risks, which have been exacerbated by the current crisis. ESG risks are defined as those associated with environmental, social, and corporate governance risks that affect the financial stability and reputation of banks. In particular, these are risks caused by environmental changes or climate change; risks associated with negative impacts on human capital or the social environment; and risks arising from insufficient quality or efficiency of management of the bank or its counterparties. Taken together, these are factors and risks associated with them that reflect the probability of both positive and negative impact on the financial results or solvency of the bank, its customers and the sustainable development of the country. The author substantiates the need to take into account ESG-risks in the risk management system of banks in terms of regulatory requirements, the impact of ESG-risks on assets, resources, profits and reputation of the institution, and the use of new strategic opportunities for integrating ESG-risks to achieve sustainable development goals. Approaches to the systematization of methodologies and tools that allow assessing the current and future impact of ESG factors on the sustainable development of banks are streamlined and the need to use ESG ratings and indices to assess the sustainability of banks is determined on the example of the ESG Transparency Index 2020. The author proposes four stages of the process of implementing ESG-strategies in the business model of banks: determining the material ESG factors for the bank's business model; calculating the economic impact of specific ESG initiatives and implementing the best combinations in terms of resource-intensive initiatives and high returns; building an ESG-strategy with the integration of ESG opportunities into the overall business strategy and operating model; designing a roadmap for each initiative and agreeing on an implementation plan with the management. The author identifies relevant aspects of ESG-risk management in crisis conditions to reduce financial risks of the institution, meet the expectations of customers and investors, and enhance reputation and brand.

Keywords: ESG-risks, ESG-strategy, sustainable development, socially responsible management, business model.

Постановка проблеми. Війна в Україні є однією з найважливіших геополітичних подій останніх 30 років, негативні наслідки якої триватимуть десятиліттями. Окупація українських територій, вимушена міграція населення, руй-

нування інфраструктури, втрата транзитного потенціалу, деіндустріалізація промислових міст і регіонів – базові довготривалі чинники дестабілізації майбутнього розвитку економіки країни. У процесі післявоєнної відбудови

нагальним питанням стане пошук і залучення ресурсів для відновлення економіки, інфраструктури, промисловості. Ключовими постачальниками фінансування для відновлення економіки країни є банки. Адже саме вони виконують роль головного посередника в процесі залучення та організації інвестиційних проєктів, залучення національних та зарубіжних кредиторів і вкладників для підтримки продовольчої та енергетичної системи країни, відновлення критичної інфраструктури та сприяння розвитку малого й середнього бізнесу, який є двигуном економічного зростання та створення робочих місць.

Поглиблена воєнними діями криза, яка викликана попередньо COVID-19, та її вплив на банки, має багато спільного з ESG-ризиками. Спостереження ж за цією кризою відкриває для банків несподівані можливості: вони можуть використати досвід протистояння агресії тероризму та коронакризи, щоб краще справлятися з майбутніми викликами ESG-ризиків. Здатність банків впоратися з ESG-ризиками, насамперед, залежить від їхнього рівня фінансової стабільності, можливості зберігати безперервність бізнес-процесів та постійно адаптуватися до умов, що змінюються. Така здатність забезпечується ESG-стратегією банку – комплексного плану, що забезпечує здійснення місії та досягнення цілей сталого розвитку комерційного банку та ґрунтується на ідеї збалансованого розвитку установи, її соціальної та екологічної відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На досягнення міжнародних та національних екологічних та соціальних цілей справив стимулюючий вплив ухвалений у 2015 році Порядок денний у сфері сталого розвитку ООН на період до 2030 року, що містить 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР) [1]. Ініціаторами регулювання управління ризиками сталого розвитку банків можна також вважати Європейську комісію, Європейський орган банківського нагляду (ЕВА) та Міжнародну фінансову корпорацію (IFC), які підготували огляди банківських інновацій, правил банківського нагляду та вимоги до плану дій зі впровадження принципів сталого фінансування [2; 3; 4]. У співпраці з IFC Національний банк України розробив детальний опис задач та нового інструментарію для наближення діяльності вітчизняних фінансових установ до кращих світових стандартів інтеграції екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) у фінансові послуги до 2025 року [5]. Цьогоріч Комітет спонсорських організацій

(COSO) Комісії Тредвея та Всесвітня бізнесрада зі сталого розвитку (WBCSD) доповнили універсальне керівництво щодо управління ризиками, які мають безпосередній вплив на стійкий розвиток будь-якої організації, розділом про вплив діяльності установи на екологію, соціальну сферу та корпоративне управління [6, 7]. Крім того, провідні консалтингові та аудиторські компанії, а також рейтингові агентства присвятили дослідження систематизації ESG-ризиків з метою реагування на зростаючий попит з боку інвесторів [8-10].

Серед останніх досліджень науковців варто відзначити праці А. Пісо, який характеризує останні практики та досвід у контексті напрямів ESG-політик нещодавно прийнятих Європейським центральним банком та Європейським органом банківського нагляду [11] та критичний огляд ESG-стратегій та відповідального фінансування П. Матоса [12]. Для вітчизняних вчених тема сталого розвитку є відносно новою. Загальні аспекти сталого розвитку бізнесу за ESG стандартами в Україні досліджуються М. Кіржецькою та Ю. Кіржецьким [13]. Впорядкування підходів до систематики екологічних, соціальних та управлінських ризиків, пропозиції щодо створення додаткового механізму управління такими ризиками визначені Бортніковим Г., Любіч О [14]. Тивончук О. узагальнила та класифікувала ESG-рейтинги, що можуть використовуватися при прийнятті управлінських рішень [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Основи управління ризиками сталого розвитку залишаються маловивченими, особливо з точки зору комплексного розуміння менеджерами банків та інвесторів значення ESG-ризиків, їх вимірювання та звітності як важливого компонента сучасної стратегії управління ризиками.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Останніми роками екологічні, соціальні та управлінські ризики, які мають сталу назву ризики ESG, привертають велику увагу як громадськості, так і регуляторних органів і, відповідно, стають для банків більш важливими при управлінні ризиками. Дослідження Kearney показують, що 25% користувачів готові перейти до банків із вищими пріоритетами ESG. Для клієнтів стало важливим розміщувати свої кошти в екологічно чистих банках: 40% респондентів хочуть бути впевненими, що банк не вкладає їхні заощадження в компанії, які забруднюють навколишнє середовище. Зростання значущості ESG також очевидне в інвестиціях, навіть попри те, що

останнім часом темпи нових інвестицій знижуються: приплив коштів до фондів сталого розвитку, зріс до 70 млрд. дол. США у 2021 році та 87 млрд. дол. США у I кварталі 2022 року [16]. Тому метою статті є визначення напрямів впровадження ESG-стратегії в бізнес-моделі комерційних банків з урахуванням екологічних, соціальних та управлінських ризиків, поглиблених сучасними кризовими явищами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом останніх років зростає усвідомлення того, що ризики екологічного, соціально відповідального та корпоративного управління можуть суттєво впливати на фінансову стабільність банків в довгостроковій перспективі. Наразі розроблення імперативів сталого фінансування та рекомендації щодо інтеграції екологічних, соціальних і управлінських стандартів в діяльність фінансових установ відбувається в межах реалізації Договору про співпрацю між Національним банком України та Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) від 16 квітня 2021 року для впровадження Проєкту з розвитку сталого фінансування в Україні. Згідно з Політикою НБУ щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року [5] система управління екологічними та соціальними ризиками буде інтегрована в загальну систему управління ризиками фінансових установ: банків – із 2023 року, небанківських фінансових установ – із кінця 2024 року.

ESG-ризики – це ризики, пов'язані з екологічними, соціальними та факторами корпоративного управління, які впливають на фінансову стабільність та репутацію банків. COVID-19 та війна є прикладами структурних зовнішніх шоків, які можуть поглибити ESG-ризики банків, зокрема:

– екологічні ризики – як ризики, викликані змінами навколишнього середовища або зміною клімату. Коронакриза та ведення воєнних дій погіршують екологічну ситуацію в країні та світі через збільшення викидів парникових газів, забруднення повітря, води та ґрунту, пошкодження екосистем та біорізноманіття. Це може призвести до збитків для банків через погіршення якості кредитного портфеля, зниження ринкової вартості активів, позови за шкоду навколишньому середовищу тощо [17];

– соціальні ризики – як ризики, пов'язані з негативним впливом на людський капітал або соціальне середовище. Сучасні кризові явища збільшують напругу в соціальній сфері через зростання смертності, захворюваності, безробіття, бідності, міграції, дискримінації, конфліктності тощо, що збільшує витратність

банківської діяльності через падіння попиту на фінансові послуги, зменшення доходів і прибутковості, погіршення лояльності і задоволеності клієнтів і співробітників, порушення прав людини;

– ризики корпоративного управління – як ризики, які виникають через недостатню якість або ефективність управління банком чи його контрагентами. Недотримання законодавства, корупція чи наміри хабарництва, відсутність належних гарантій захисту даних, недостатній фінансовий моніторинг можуть призвести до збитків для банків через падіння довіри до фінансової системи і регулятора, зниження рейтингу і репутації банку, скасування ліцензії або накладення штрафів.

Враховувати ESG-ризики в ризик-менеджменті банків важливо з кількох причин. По перше, банки підлягають все більш жорстким та конкретним вимогам щодо розкриття інформації та звітності про ESG-ризики від регуляторних органів, таких як Європейський Центральний Банк та Національний банк України, політика яких спрямована на те, щоб банки інтегрували ці ризики у свої стратегії, організацію, процеси управління ризиками та стрес-тестування. По друге, ESG-ризики можуть негативно позначитися на активах, ресурсах, прибутку та репутації банку. Наприклад, кліматичні ризики можуть призвести до збитків внаслідок фізичних подій (наприклад, повеней або пожеж), переходу до низьковуглецевої економіки (наприклад, зміни законодавства або споживчих уподобань) або літигації (наприклад, судових позовів за шкоду довкіллю) [18]. Соціальні ризики можуть стосуватися прав людини, працевлаштування, здоров'я та безпеки працівників та клієнтів банківського бізнесу. Управлінські ризики можуть включати корупцію, хабарництво, порушення етичних норм тощо. По третє, інтегрування ESG-ризиків в ризик-менеджмент також може допомогти банкам використовувати нові стратегічні можливості для залучення клієнтів, інвесторів та співробітників, які цінують сталий розвиток. Банки можуть пропонувати продукти та послуги, які сприяють ESG-цілям (наприклад, зелене фінансування або соціально відповідальне інвестування), а також покращувати свою ефективність та конкурентоспроможність за допомогою інновацій та цифровізації.

В сукупності ESG-ризики – це фактори та ризики, пов'язані з ними, які відображають ймовірність як позитивного, так і негативного впливу на фінансові результати чи плато-

спроможність банку, його клієнтів (суб'єктів господарювання, фізичних осіб, інших банків), сталий розвиток країни, та ті, що пов'язані з екологічними, соціальними та управлінськими питаннями. Такі аспекти набувають щодалі більшої популярності, оскільки в загальних активах банків нематеріальні активи набувають все більше й більше ваги та багато ESG-питань стосується нематеріальних активів, які переважно зовсім не відображені у традиційній фінансовій звітності. У табл. 1 відображені базові складові оцінки ESG-ризиків.

Банки можуть вимірювати ESG-ризики за допомогою різних методологій та інструментів, які дозволяють оцінити поточний та майбутній вплив ESG-факторів на їхню діяльність та фінансову стабільність:

- використання ESG-рейтингів та індексів, які надаються спеціалізованими агентствами, платформами або базами даних, для оцінки рівня ESG-ризиків своїх клієнтів, контрагентів та портфелів. Банки також можуть розробляти власні ESG-рейтинги та індикатори на основі внутрішніх даних та критеріїв;

- застосування сценарного аналізу та стрес-тестування для оцінки потенційного впливу ESG-ризиків на прибутковість банків, капіталізацію, ліквідність та інші фінансові показники. Банки можуть використовувати

різноманітні сценарії, які враховують різний ступінь серйозності та ймовірності ESG-ризиків – впровадження моделей кредитного скорингу та ціноутворення, що інтегрують ESG-фактори у процеси прийняття кредитних рішень та визначення ціни кредиту. Банки можуть також враховувати ESG-ризики у процесах алокації капіталу та формулювання бізнес-стратегії [18].

Дедалі очевиднішим стає вплив ESG-факторів на фінансові результати банків. Крім цього, ухвалення рішень з нефінансових питань відображається як на репутації установи, так і має відчутні економічні наслідки. Серед інвесторів зростає зацікавленість у стійких бізнесах і, відповідно, інструментах, що дозволяють це визначити – ESG-рейтингах та індексах, які містять систематизовану та порівнювальну інформацію про управління ESG-аспектами різними компаніями (табл. 2).

Одним із важливих інструментів для інвесторів з метою оцінки сталості українських банків є Індекс ESG прозорості. В дослідженні [10] було оцінено 50 компаній-найбільших платників податків. Середній рівень розкриття інформації компаній України за показниками ESG становить 32%, а компаній з числа ТОП-10 – понад 60%. Найчастіше учасники Індексу ESG прозорості розкривають загальну

Таблиця 1

Базові складові оцінки ESG-ризиків банків

Елементи ESG	Сутність ризику	Напрями оцінки
Екологічний (E) індекс	вплив на фізичне середовище та ризику ураження компанії та її постачальників/партнерів від кліматичних явищ	– зміна клімату та викиди парникових газів (GHG); – забруднення повітря (non-GHG); – управління водними ресурсами та стічними водами; – управління відходами та небезпечними матеріалами; – циркулярність; – біорізноманіття та екосистеми, відновлення.
Соціальний (S) індекс	соціальний вплив та пов'язаний із ним ризик від дій суспільства, співробітників, клієнтів та спільнот, з якими працюють	– трудова практика; – здоров'я та безпека; – взаємодія із суспільством; – різноманіття та залученість; – відносини з населенням, місцевий економічний розвиток; – атрибути продукції та послуг.
Управлінський (G) індекс	ризики вчасності та якості прийняття рішень, зміна структури управління та розподіл прав і обов'язків між різними групами зацікавлених сторін на користь позитивного впливу на суспільство	– ділова етика, безпека даних; – розподіл капіталу, управління ланцюжками постачання; – структура управління та залученість; – стимули; – політика; – зовнішнє розкриття інформації; – позиція та пропаганда.

Джерело: складено за матеріалами [12, с. 2–5; 18]

інформацію про компанію, інформацію про захист довкілля та відносини з громадою. Найменш висвітлюваними є питання прав людини, впровадження корпоративної соціальної відповідальності в ланцюг постачання та лідерство керівництва і компанії. Рівень прозорості українських компаній, в тому числі банків, зростає. Середній рівень розкриття інформації за показниками ESG становить: соціальні аспекти (права людини, трудові відносини, ланцюг постачання, відповідальне споживання, розвиток громад, лідерство керівництва й компанії) – 26,4%; екологічні аспекти – 36,6%; корпоративне управління – 27,7%. ESG-індекс банків-лідерів у досягненні цілей сталого розвитку відображено в табл. 3.

В результаті оцінювання взаємозв'язку між інтегральним індексом ESG та фінансовими показниками банків, можемо стверджувати те, що активна позиція у сфері сталого фінансування чинить позитивний вплив на надійність банку і прихильність до нього з боку клієнтів і співробітників. При цьому банки мають достатньо ресурсів для розширення ESG активностей, наприклад, у сфері відповідального кредитування, відповідального інвестування. Банки повинні перейти до впровадження ESG як частини своєї бізнес-стратегії та внести необхідні структурні зміни у свої операційні моделі для реалізації цих нових стратегій. Дійсно, оскільки ESG-фінансування стає все

більш актуальним в сучасних умовах розвитку вітчизняного бізнесу та враховуючи темпи впровадження ESG в європейських країнах, вкрай важливо, щоб комерційні банки вжили заходів, щоб залишатися конкурентоспроможними та випереджати очікування зацікавлених сторін. Зволікання може означати зменшення іноземних інвестицій та навіть втрату бізнесу.

Інтегруючи ESG-стратегії у свої бізнес-моделі, банки можуть уникнути руйнування іміджу та отримати приріст вартості. Вони будуть здатні залучати нових клієнтів, продавати фінтех продукти, знижувати операційні витрати та краще управляти ризиками. Впровадження ESG-стратегій передбачає чотири взаємопов'язані етапи:

1. Визначення суттєвих ESG факторів для бізнес-моделі банку. Наприклад, корпоративні клієнти повинні більше перейматися питанням клімату, ніж фізичні особи, для яких соціальна та фінансова інклюзія може становити набагато більші ризики та можливості з точки зору ESG. Банки повинні розуміти впровадження своїх ключових стейкхолдерів та їхню чутливість до різних ініціатив.

2. Розрахунок економічного впливу конкретних ініціатив ESG та імплементація в стратегію найкращих комбінацій з точки зору ресурсозатратних ініціатив і отримання високої віддачі. Потім – встановлення цілей ESG-стратегії, які відображають рівень амбі-

Таблиця 2

Характеристика провідних світових ESG-рейтингів

ESG-аналітики	Основний продукт	Основа оцінки	Види оцінки
Sustainalytics	ESG Research Report	Загальнодоступні матеріали за більш ніж 350 критеріями	1) Core (20-30 індикаторів); 2) Comprehensive (більш ніж 70)
CDP	Carbon Disclosure Project	Аналіз інформації у сфері зміни клімату та охорони навколишнього середовища.	Рейтинг від А до D за результатами анкетування про управління викидами парникових газів
MSCI	MSCI ESG Rating	Загальнодоступні матеріали	Рейтинг від AAA до CCC.
S&P	(DJSI) Індекс сталого розвитку Доу-Джонса	Анкети, що заповнюють компанії з 80-120 комплексних питань	Оцінка за шкалою від 0 до 100 балів.
ISS	Governance Quality Score	Відносна якість корпоративного управління компанії за напрямками: структура ради директорів; винагорода/оплата праці; права акціонерів та захист від поглинання; аудит та нагляд за ризиками.	Оцінка в децилях. 1й дециль – найбільш високий рівень розвитку ESG-практик і низький рівень ризику (від 1 до 10 децеля)

Джерело: узагальнено за матеріалами [17; 18]

Таблиця 3

Основні показники діяльності та рейтингові місця банків у 2020 році

Банк	Активи		Чистий прибуток		Рейтинг надійності		Індекс ESG-прозорості	
	млн.грн.	місце	млн.грн.	місце	бали	місце	бали	місце
Приватбанк	568244	1	25306	1	3,91	6	36,5	20
Ощадбанк	268752	2	2832	3	3,49	10	45,5	15
Укргазбанк	151403	4	543	12	3,48	12	60	4
ПУМБ	80871	7	2634	4	3,7	9	61,5	2

Джерело: складено автором за даними [10; 19]

цій установи. Експертиза має вирішальне значення для розробки точних і релевантних економічних оцінок, а також для розуміння того, наскільки споживачі будуть цінувати хороший ESG-імідж.

3. Побудова ESG-стратегії з інтеграцією можливостей ESG у загальну бізнес-стратегію та операційну модель. Банки повинні визначити пріоритети змін, які їм необхідно врахувати в подальшій діяльності, щоб скористатися найбільш перспективними можливостями в сфері ESG та бізнесу.

4. Проектування дорожньої карти для кожної ініціативи (пріоритетність, терміни, власники тощо) та узгодження з керівництвом плану її реалізації. Банки повинні бути прагматичними. Деякі ініціативи матимуть короткостроковий фокус (наприклад, ті, що зумовлені регуляторними вимогами), тоді як інші можуть потребувати багаторічного поетапного підходу. Протягом усього процесу банки повинні підтримувати зв'язок зі стейкхолдерами та своєчасно надавати їм інформацію.

Протягом усіх чотирьох етапів впровадження стратегії менеджерам варто враховувати деякі аспекти управління ESG-ризиками:

- враховувати геополітичні зміни у рішеннях, оцінці потенціалу, у розробці операційних процесів та налаштуванні системи управління ризиками, в тому числі з урахуванням нових умов щодо ESG порядку денного у нових обставинах;

- здобувати та розвивати знання та експертизу у питаннях про відновлювані джерела енергії та енергоефективність, цифровізацію та автоматизацію, циркулярну економіку – з цими знаннями можна швидше скористатися перевагами фінансування у цих сферах;

- розширювати свої компетенції на ринках капіталу та структуруванні, визначати найважливіші інвестиційні програми ESG, необхідні для досягнення довгострокової вигоди, зокрема, інвестиції у цифрові рішення

для формування підходів до використання можливостей та подолання ризиків у сфері сталого розвитку;

- розвиток компетенцій служб комплаєнсу – підтримувати розробку технологічних рішень для функції комплаєнсу, використовувати різноманітні та сучасні алгоритми навчання з елементами моделювання різних ситуацій, в тому числі пов'язаних зі зміною санкційних правил у світі;

- систематично інтегрувати управління IT-ризиками в загальну систему ризик-менеджменту. Нормативно-правові вимоги, такі як вимоги до контролю IT-систем у фінансових установах, мають впроваджуватися швидко та ретельно;

- розширення та покращення комунікації з усіма зацікавленими сторонами – це дасть можливість ефективно протистояти загрозі репутаційних ризиків;

- встановлення показників та стандартів для звітування про результати роботи у сфері ESG, які визначають рівень амбіцій та гарантують, що фінансова установа зможе донести переконливу та цілісну інформацію щодо ESG до інвесторів та інших зацікавлених сторін.

Висновки. Здатність банків впоратися з ESG-ризиками насамперед залежить від рівня зрілості їх системи ризик-менеджменту та інтегрованості ESG-стратегії в усі бізнес-процеси. Для досягнення цілей сталого розвитку банки повинні не лише визначити стратегію та цілі щодо ESG-ризиків. Банки повинні визначити свою стратегію та цілі щодо ESG-ризиків, а також адаптувати організаційну структуру та процеси управління ризиками з розподілом ролей та обов'язків між трьома лініями захисту, щоб забезпечити ефективну ідентифікацію, оцінку, керування, контроль та нефінансову звітність. Прозору звітність про ESG-ризиків варто забезпечити наявністю методології та інструментів для їх оцінки та

аналізу ефективності ESG-стратегій. Сучасні ESG-стратегії імплементуються не лише для того, щоб досягати сталого розвитку, але й щоб дозволити фінансовим установам постійно трансформувати бізнес-моделі та адаптуватися до умов, що змінюються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. UN (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution Adopted by the General Assembly on 25 September 2015, 42809, 1-13. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13398-014-0173-7.2>.
2. Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/2088. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/assessing-environmentally-sustainable-investments.html> (дата звернення: 12.04.2023).
3. Performance Standards on Environmental and Social Sustainability (2012) IFS. URL: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/policies-standards/performance-standards (дата звернення: 12.04.2023).
4. EBA report on management and supervision of ESG risks for credit institutions and investment firm's (2021, June). EBA/REP/2021/18. URL: https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Reports/2021/1015656/EBA%20Report%20on%20ESG%20risks%20management%20and%20supervision.pdf (дата звернення: 15.04.2023).
5. Політика Національного банку України щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Policy_rozvytok-stalogo-finansuvannja_2025.pdf?v=4 (дата звернення: 15.04.2023).
6. Achieving Effective Internal Control Over Sustainability Reporting (ICSR): Building Trust and Confidence through the COSO Internal Control-Integrated Framework. 2023, Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). URL: <https://www.coso.org/Shared%20Documents/COSO-ICSR-Report.pdf> (дата звернення: 16.04.2023).
7. Vision 2050: Time to Transform. 2021. WBCSD. URL: <https://www.wbcsd.org/Overview/About-us/Vision-2050-Time-to-Transform/Resources/Time-to-Transform> (дата звернення: 16.04.2023).
8. Technical Expert Group on Sustainable Finance Taxonomy, Technical Report (2019, June). URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/19_0618-sustainable-finance-teg-reporttaxonomy_en.pdf (дата звернення: 16.04.2023).
9. Environmental, Social and Governance. KPMG. URL: <https://kpmg.com/xx/en/home/insights/2021/12/kpmg-esg.html> (дата звернення: 15.04.2023).
10. Індекс ESG прозорості компаній України 2020. Професійна асоціація корпоративного управління (ПАКУ), Центр «Розвиток КСВ», Центр міжнародного приватного підприємництва. URL: <https://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2021/12/Index-2020.pdf> (дата звернення: 14.04.2023).
11. Riso A.L. (2021). Which Role for the Prudential Supervision of Banks in Sustainable Finance? In: Busch, D., Ferrarini, G., Grünwald, S. (eds) Sustainable Finance in Europe. EBI Studies in Banking and Capital Markets Law. Palgrave Macmillan, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-71834-3_9.
12. Matos P. (2020). ESG and Responsible Institutional Investing Around the World. A Critical Review. CFA Institute Research Foundation. URL: <https://www.cfainstitute.org/-/media/documents/book/rf-lit-review/2020/rflr-esg-and-responsible-institutional-investing.pdf> (дата звернення: 16.04.2023).
13. Кіржецька М., Кіржецький Ю. Актуальні аспекти сталого бізнесу за ESG стандартами в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2022. № 6. С. 32–40. DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2022.02.032>
14. Бортніков Г., Любич О. Управління ESG-ризиками в українських банках. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 6(47). С. 19–33. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.6.47.2022.3885>
15. Тивончук О. ESG рейтинги компаній – сутність та особливості формування. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 6 (67). С. 104–113. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.06.
16. Фінтех тренди 2022. Українська асоціація фінтех та інноваційних компаній. URL: <https://drive.google.com/file/d/1vQ-mu9Jvb7gcT1bKOFHADJC6ZwS6NIJR/view> (дата звернення: 16.04.2023).
17. Кононенко О. ESG-рейтинги: чи актуальні для українських компаній? *Практика МФСЗ*. 2022. № 3. URL: <https://ibuhgalter.net/material/1298/25905> (дата звернення: 16.04.2023).
18. ESG-ризиками у банківській сфері. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2022/01/esg-risks.pdf> (дата звернення: 15.04.2023).
19. Статистика фінансового сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 15.04.2023).

REFERENCES:

1. UN (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution Adopted by the General Assembly on 25 September 2015, 42809, 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13398-014-0173-7.2>.
2. Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/2088. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/assessing-environmentally-sustainable-investments.html> (accessed April 12, 2023).
3. Performance Standards on Environmental and Social Sustainability (2012) IFS. Available at: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/policies-standards/performance-standards (accessed April 12, 2023).
4. EBA report on management and supervision of ESG risks for credit institutions and investment firm's (2021, June). EBA/REP/2021/18. Available at: https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Reports/2021/1015656/EBA%20Report%20on%20ESG%20risks%20management%20and%20supervision.pdf (accessed April 15, 2023).
5. Polityka Natsionalnoho banku Ukrainy shchodo rozvytku staloho finansuvannia na period do 2025 roku [Policy of the National Bank of Ukraine on the development of sustainable finance for the period up to 2025]. Natsionalnyi bank Ukrainy. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Policy_rozvytok-stalogo-finansuvannja_2025.pdf?v=4 (accessed April 15, 2023).
6. Achieving Effective Internal Control Over Sustainability Reporting (ICSR): Building Trust and Confidence through the COSO Internal Control-Integrated Framework. 2023, Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). Available at: <https://www.coso.org/Shared%20Documents/COSO-ICSR-Report.pdf> (accessed April 16, 2023).
7. Vision 2050: Time to Transform. 2021. WBCSD. Available at: <https://www.wbcsd.org/Overview/About-us/Vision-2050-Time-to-Transform/Resources/Time-to-Transform> (accessed April 16, 2023).
8. Technical Expert Group on Sustainable Finance Taxonomy, Technical Report (2019, June). Available at: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190618-sustainable-finance-teg-reporttaxonomy_en.pdf. (accessed April 16, 2023).
9. Environmental, Social and Governance. KPMG. Available at: <https://kpmg.com/xx/en/home/insights/2021/12/kpmg-esg.html> (accessed April 15, 2023).
10. Indeks ESG prozorosti kompanii Ukrainy 2020 [ESG Transparency Index of Ukrainian Companies 2020]. Profesiina asotsiatsiia korporatyvnoho upravlinnia (PAKU), Tsentr «Rozvytok KSV», Tsentr mizhnarodnoho pryvatnoho pidpriemnytstva. Available at: <https://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2021/12/Index-2020.pdf> (accessed April 14, 2023). (in Ukrainian)
11. Riso A.L. (2021) Which Role for the Prudential Supervision of Banks in Sustainable Finance? In: Busch, D., Ferrarini, G., Grünewald, S. (eds) Sustainable Finance in Europe. EBI Studies in Banking and Capital Markets Law. Palgrave Macmillan, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-71834-3_9
12. Matos P. (2020) ESG and Responsible Institutional Investing Around the World. A Critical Review. CFA Institute Research Foundation Available at: <https://www.cfainstitute.org/-/media/documents/book/rf-lit-review/2020/rflr-esg-and-responsible-institutional-investing.pdf> (accessed April 16, 2023).
13. Kirzhetska M., Kirzhetskyi Yu. (2022) Aktualna aspekty staloho biznesu za ESG standartamy v Ukraini [Relevant aspects of sustainable business according to ESG standards in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. Seriiia «Problemy ekonomiky ta upravlinnia», 6, 32–40. DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2022.02.032>. (in Ukrainian)
14. Bortnikov H. & Liubich O. (2022) Upravlinnia ESG-ryzykamy v ukrainskykh bankakh [ESG risk management in Ukrainian banks]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(47), 19–33. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapter.6.47.2022.3885>. (in Ukrainian)
15. Tyvonchuk O. (2020) ESG reitynhy kompanii – sutnist ta osoblyvosti formuvannia [ESG ratings of companies – the essence and features of formation]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, 6 (67), 104–113. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.06. (in Ukrainian)
16. Fintekh trendy 2022 [Fintech trends 2022]. Ukrainska asotsiatsiia fintekh ta innovatsiinykh kompanii. Available at: <https://drive.google.com/file/d/1vQ-mu9Jvb7gcT1bKOFHADJC6ZwS6NIJR/view> (accessed April 16, 2023). (in Ukrainian)
17. Kononenko O. ESG-reitynhy: chy aktualni dlia ukrainskykh kompanii? [ESG ratings: are they relevant for Ukrainian companies?]. *Praktyka MFSZ*. № 3. 2022. Available at: <https://ibuhgalter.net/material/1298/25905> (accessed April 16, 2023). (in Ukrainian)
18. ESG-ryzyky u bankivskii sferi [ESG risks in the banking sector]. Available at: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2022/01/esg-risks.pdf>. (accessed April 15, 2023) (in Ukrainian)
19. Statystyka finansovoho sektoru [Financial sector statistics]. Natsionalnyi bank Ukrainy. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (accessed April 15, 2023). (in Ukrainian)